

UDK:377/378:316.346.32-053.6:347(575.1)

Shohruh YO'LDASHEV,
O'zbekiston Milliy universiteti tayanch doktoranti
E-mail: shohruh.yoldashev.97@mail.ru

Professor, yu.f.d. V.Topildiyev taqrizi asosida

YANGI O'ZBEKISTON JAMIYATINI BARPO ETISHDA YOSHLAR HUQUQIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Аннотация

Mazkur maqolada muallif yoshlarning huquqiy madaniyatini mohiyatini nazariy va amaliy jixatdan taxlil etgan hamda yoshlarning huquqiy madaniyatini o'zgartirishga nisbatan huquqshunolar olimlarning fikrlarini o'rganib, yoshlar faoliyatida xuquqiy madaniyatni yangi bosqichga olib chiqqan holda xuquqiy madaniyat va xuquqiy ong o'rtasidagi nisbatni tahlil etgan hamda ularning bir-biridan farq qiluvchi alohida, mustaqil konstruksiya ekanligini asoslab bergan.

Kalit so'zlar: Huquqiy madaniyat, huquqiy madaniyatni yangi bosqichga olib chiqish, huquqiy ong, huquqiy shaklini o'zgartirish, ta'sis hujjatlari, davlat yoshlar huquqi, yoshlar madaniyati.

МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРАВОВОЙ ГРАМОТНОСТИ МОЛОДЕЖИ В ПОСТРОЕНИИ НОВОГО УЗБЕКСКОГО ОБЩЕСТВА

Аннотация

В статье автор теоретически и практически анализирует сущность правовой культуры молодежи, исследует взгляды ученых на изменение правовой культуры молодежи, анализирует взаимосвязь правовой культуры и правового сознания, выводя правовую культуру на новый уровень в России. молодежной деятельности, и он доказывает, что эти два юридических термина являются независимой конструкцией.

Ключевые слова: Правовая культура, вывод правовой культуры на новый уровень, правовое сознание, изменение правовой формы, учредительные документы, государственное молодежное право, молодежная культура.

MECHANISMS OF INCREASING LEGAL LITERACY OF YOUNG PEOPLE IN BUILDING A NEW UZBEK SOCIETY

Annotation

In this article, the author analyzes the essence of legal culture of young people theoretically and practically, studies the views of scholars on changing the legal culture of young people, analyzes the relationship between legal culture and legal consciousness bringing legal culture to a new level in youth activities and he proves that these two legal terms are an independent construction.

Key words: Legal culture, bringing legal culture to a new level, legal consciousness, changing the legal form, constituent documents, state youth law, youth culture.

Kirish. Bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri sifatida jamiyatda yuksak huquqiy madaniyatni shakllantirish desak, mubolag'a bo'lmaydi. Fuqarolik jamiyatiga erishish uchun yoshlar o'z huquq va erkinliklarini yaxshi bilishlari zarur. Bugungi rivojlangan dunyoda ko'pgina davlatlarda inson huquq va erkinliklarini, xavfsizligini, yashash sharoitini ta'minlash borasidagi xalqaro miqyosda qabul qilingan inson huquqlari to'g'risidagi hujjatlarni maqullagan. Bu hujjatlarga og'ishmay amal qilish esa yoshlarning huquqiy madaniyati qay darajada shakllanganiga bog'liq. Huquqiy madaniyat - bu kishilarning huquqiy bilim darajasi, huquqqa nisbatan ongli munosabati, huquni hurmat qilishi va unga rioya qilishidir Huquqiy madaniyat jamiyat umumiy madaniyatining uzviy tarkibiy qismidir. Shu bois huquqiy madaniyat deganda jamiyatning huquqiy hayoti, uning huquqiy voqealigi, normativ-huquqiy hujjatlar, huquqiy ong rivojida erishilganlik darajasini ifodalovchi ma'naviy axloqiy va huquqiy qadriyatlar tizimi hamda unga muvofiq tarzda qaror topdigan qonunga itoatgo'ylik va mamlakatda huquqiy-tartibot o'rnatish uchun ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishning amalga oshirilishi tushuniladi. Xususan, huquqiy madaniyatni yuksaltirishda, eng avvalo, huquqiy ta'lim va tarbiya borasidagi ishlar tizimli va uzviy olib borish, uzoq yillar davomida bu masala huquqni muhofaza qiluvchi organlar va ayrim davlat organlarining ishi sifatida qarab kelingan, bunda oila, mahalla va fuqarolik jamiyati boshqa

institutlarining ishtiroki yetarlicha ta'minlash maqsadida qolaversa yoshlarning huquqiy tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillarga nisbatan huquqiy immunitetni shakllantirish, har bir shaxsda qonunlarga va odob-axloq qoidalariga hurmat, milliy qadriyatlarga sadoqat, huquqbuzarliklarga nisbatan murosasizlik hissini uyg'otish ishiga kompleks tarzda yondashish maqsadida O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida" gi farmoni aynan yangicha talab va ma'suliyatni oshiruvchi asos bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi faoliyatini yanada takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida" 2018-yil 13-apreldagi PQ-3666-son qarori ijrosini ta'minlash hamda davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarida talab yuqori bo'lgan tor doiradagi va ixtisosli mutaxassisliklar bo'yicha yuridik kadrlar tayyorlash tizimini yaratish, shuningdek, kasbiy yuridik ta'lim sifatini oshirish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 23-oktabrdagi 858-sonli O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining yuridik texnikumlarida o'qishni tashkil qilish choralari to'g'risida qaroriga muvofiq Adliya vazirligi tuzilmasida har bir hududda bittadan — 14 ta yuridik texnikum tashkil etilishi aynan yoshlarning huquqiy

bilimini oshirish qolaversa yetuk professional ta'lim olishlari uchun xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining hayotga tizimli va izchil tatbiq etilishi demokratik islohotlarni yangi sifat bosqichiga olib chiqmoqda. Bu, birinchi o'rinda, «Inson qadri uchun» degan ustuvor tamoyilni to'la ro'yobga chiqarishni nazarda tutadi. Qayd etish kerakki, «inson qadri» — fuqarolarning tinch va xavfsiz hayotini, asosiy huquq va erkinliklarini, bosqichma-bosqich munosib turmush sharoitini ta'minlash va zamonaviy infratuzilmani yaratish, mamlakatning har bir fuqarosi uchun malakali tibbiy xizmat ko'rsatish, sifatli ta'lim, ijtimoiy himoya va sog'lom ekologik muhitni yaratish demakdir. Bunga, eng avvalo, «Yangi O'zbekiston – xalqchil va insonparvar davlat» g'oyasi va «inson - jamiyat - davlat» tamoyilini hayotga faol tatbiq etish, Prezident, parlament va hukumat o'rtasida vakolatlarni aniq taqsimlash, hokimiyatlar bo'linishi tizimida o'zaro tiyib turish va muvozanatni mustahkamlash, erkin va adolatli fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, zamonaviy xalqaro hamjamiyatda o'zining munosib o'rini topish orqali erishiladi. Fuqarolik jamiyati institutlari, parlamentarizm, ko'ppartiyaviylik tizimini shakllantirish va rivojlantirish haqiqiy demokratiya timsoli hisoblanadi. Taraqqiyot strategiyasida joylardagi muammolarni hal etishda mahalliy boshqaruv hokimiyati organlarining roli va mas'uliyatini yanada oshirish, davlat funksiyalarining aksariyat qismini markazdan hududlarga o'tkazish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar belgilangan. Xususan, hududlarni rivojlantirishda mahalliy Kengashlarning rolini oshirish, fuqarolik institutlarining samarali faoliyat yuritishi uchun zarur shart-sharoit yaratishga e'tibor qaratiladi. Birgina 2021-yilning o'zida mahalliy Kengashlar tomonidan fuqarolarning 29 mingdan ortiq muammolari ijobiy hal etilganligini inobatga oladigan bo'lsak, ular faoliyatining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarini mustahkamlash «Xalqparvar davlat» g'oyasini yanada keng hayotga tatbiq etishga xizmat qiladi.

O'zbekiston demokratik huquqiy davlat barpo etish va adolatli fuqarolik jamiyatini shakllantirish yo'lidan ishonch bilan bormoqda, jahon hamjamiyatida mustahkam o'rin egallaydi. Barqarorlik va tartib, millatlararo totuvlik va fuqarolar hamjihatligi yosh davlatga ishonch va hurmat qozondi. Mamlakatda iqtisodiyot, siyosat, davlat qurilishi, huquq tizimi va jamiyatni ma'naviy o'zgartirish sohasida keng ko'lamli islohotlar boshlandi. Amalga oshirilayotgan islohotlarning qonunchilik bazasi yaratildi. Ijtimoiy-siyosiy hayotning huquqiy asoslari izchil mustahkamlanib, takomillashtirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisga Murojaatnomasida Adliya vazirligi tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyati va natijalarini aholiga yetkazish, ularning bajarilishi va bajarilishini nazorat qilish, qabul qilingan hujjatlarning mazmun-mohiyatini oydinlashtirish, bu boradagi ishlarga ko'maklashish tizimini joriy etish shu tariqa Yangi O'zbekistonda aholi o'rtasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish zarurligini ta'kidlaydi. Keyingi yillarda mamlakatimizda davlat boshqaruvi, milliy huquq tizimini tubdan isloh qilish, jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish va malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish borasida salmoqli ishlar amalga oshirilganiga qaramay, davlatimiz rahbari O'z nutqida mamlakatimizda amalga oshirilayotgan, pirovard natijada xalq farovonligini yuksaltirish, ularning faoliyatini amalga oshirish uchun qulay shart-sharoit yaratishga qaratilgan o'zgarishlarning mazmun-mohiyatidan xabardorlik-ni oshirish zarurligiga e'tibor qaratdi. Keng aholining siyosiy jarayonlarga jalb etilishi ham davlat organlari bilan muloqotni kuchaytirishga, ham kuchli fuqarolik jamiyatini shakllan-tirishga xizmat qilmoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy sharoitda huquqiy tartibga

solish samaradorligiga turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Ular orasida fuqarolarning huquqiy ongining yuqori darajasi katta ahamiyatga ega bo'lib, bu ularning davlatda amalda bo'lgan huquqiy normalarni to'g'ridan-to'g'ri tushunishiga – ularning huquqiy ongining sifatiga bog'liq bo'lib, u qonun va huquqni to'g'ri saqlash kafolati bo'lib, jamiyatdagi tartib, huquq va qonuniy manfaatlar himoya qilinishining kafolati, samarali qonunchilikni yaratish va mutanosib faoliyat yuritishning zarur sharti, qonunni amalga oshirish mexanizmi, shu jumladan, ularni amalga oshirishga mas'ul bo'lgan organlar xizmat qiladi. Aholi o'rtasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish va aholining huquqiy ongi jamiyat huquqiy madaniyati yuksak darajada rivojlanganligining ko'rsatkichi Yangi O'zbekistonda huquqiy davlat barpo etishning muhim shartidir.

Tahlil va natijalar. Davlatimiz rahbari o'z fuqarolarining huquqiy ongini yuksaltirish muammosiga munosib e'tibor qaratib, mamlakatimiz aholisining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini mustahkamlash, huquqiy savodxonlikni shakllantirishning barqaror amaliyoti uchun zamin yaratishga munosib hissa qo'shmoqda. Islohotlar jarayonida faol ishtirok etayotgan aholining aynan mana shu toifasi keyinchalik o'zgarishlarni amalga oshirish, kuchli fuqarolik jamiyatining barqaror faoliyat yuritishi, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining vazifalari va mexanizmlarini amalga oshirishda mas'uliyat va tushunish bilan ishtirok etib kelmoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev rahnamoligida amalga oshirilayotgan izchil islohotlar jarayonida shaxs va oila huquq va manfaatlarini himoya qilish, aholi o'rtasida huquqiy madaniyatni yanada yuksaltirishda Yangi O'zbekistonda huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati qurishning muhim sharti sifatida belgilangan. Aholi o'rtasidagi yuksak huquqiy madaniyat demokratik jamiyat asosi, huquqiy tizimning yetuklik ko'rsatkichidir. Bu jamiyatdagi turli xil hayotiy jarayonlarni tartibga solishga faol ta'sir ko'rsatadigan, fuqarolarning, barcha ijtimoiy guruhlarining birlashishiga, jamiyat yaxlitligini, undagi tartibni qo'llabquvvatlash va mustahkamlashga hissa qo'shadigan omildir. Qonunga hurmat - huquqiy jamiyatning, siyosiy va huquqiy tizimlarning samarali faoliyat yuritishining asosiy talablaridan biridir. Huquqiy madaniyat umumiy madaniyatning ajralmas qismidir. Insonlar ongida huquqiy bilimga ega bo'lgan, uni amalda qo'llashni bilgan kishigina madaniyatli va bilimli hisoblanishi mumkin, degan ishonch mustahkam o'rnatilishi kerak. Jamiyat va davlat taraqqiyotining hozirgi holati huquqiy munosabatlarning barcha ishtirokchilarining huquqiy madaniyatini, huquqiy savodxonligini har tomonlama yuksaltirishni taqozo etmoqda. Huquqiy madaniyat huquqiy bilimlar, huquqiy ishonch va faol amaliy faoliyat birikmasi sifatida jamiyat va davlat oldida turgan vazifalarni muvaffaqiyatli hal etishni ta'minlashga qaratilgan. Shunday qilib, normativ-huquqiy hujjatlarni tarqatish tizimini tubdan takomillashtirish, aholi va ijrochilarni qonun hujjatlarining mazmun-mohiyati va ahamiyati to'g'risida huquqiy xabardor qilish sifatini oshirish maqsadida Adliya vazirligiga qonun hujjatlarini ishlab chiqish bilan birga ularning ijrosini nazorat qilish bo'yicha qo'shimcha vazifa yuklatilgan, uni amalga oshirishni tashkil etishning tubdan yangi yondashuvlari, chunki hozirgi bosqichda mavjud mexanizmlar o'zlarining etarli emasligini ko'rsatdi. Yangi O'zbekiston barpo etishda amalga oshirilayotgan izchil islohotlarni amalga oshirishga to'sqinlik qilayotgan yoki salbiy ta'sir ko'rsatuvchi sabab va omillarga nisbatan huquqiy, siyosiy va mafkuraviy immunitetni shakllantirishga kompleks yondashuvni amalga oshirish aholining faoliyat intizomi va huquqiy ongini yuksaltirishning asosiy omilidir, aholini qonunlarga hurmat, milliy qadriyatlarga sadoqat, huquqbuzarliklarga murosasiz munosabatda bo'lish ruhida tarbiyalash. Yuqoridagilardan

kelib chiqqan holda quyidagi takliflarni berib o'tmoqchimiz: - aholining huquqiy ong va huquqiy madaniyatini yanada yuksaltirish uchun mazkur yo'nalishdagi davra suhbatlari hamda oquv seminarlari yoki ilmiy-amaliy konferensiyalarni muntazam ravishda otkazib borishni yo'lga qo'yish; - jamoat joylarida Konstitutsiya maydonlarini yaratish va uni Konstitutsiya va qonunlar aks ettirilgan zamonaviy targ'ibot vositalari bilan ta'minlash, unda aholining huquqiy ongini yaxshilaydigan, huquqiy madaniyatini oshiradigan lavhalarini keltirish zarur deb hisoblayman - ta'lim muassasalarida huquqiy savodxonlikni oshirish eng dolzarb masala hisoblanadi, shu sababli umumta'lim maktablarida boshlang'ich ta'lim tizimidan boshlab bolalar va oquvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, huquqiy ong qonunva huquqiy madaniyatni shakllantirishga

qaratilgan Konstitutsiya va inson huquqlarini organish boyicha darslar va darsliklar tashkil qilish, yoshlarning huquqiy bilim va savodxonlik darajasini yuksaltirib borish.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, huquqiy ong va huquqiy madaniyat bosqichma- bosqich shakllanib boradigan jarayon hisoblanadi. Huquqiy madaniyatning yuksalishi esa qonunga itoat tuyg'usini rivojlanishiga olib keldi. Hozirgi kunda mazkur masala davlat siyosati darajasiga kotarilmoqda, shu maqsadda Yangi O'zbekistonda aholi o'rtasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish, yoshlarning huquq sohasiga bo'lgan qiziqishlarini oshirish, ularni huquqiy jihatdan yetuk va barkamol avlod etib tarbiyalash asosiy maqsad va muddaolardan biri hisoblanadi. Jamiyatda ozhaq-huquqini biladigan va qonun-qoidalariga ogishmay amal qiladigan fuqarolar huquqiy davlatning poydevoridir.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston respublikasi prezidentining "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risi"da PF-5618-son 09.01.2019 y. Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-son Farmoni.
4. Saidov A. Zamonaviy konstitutsionalizm: Milliy va xorijiy tajriba // <https://xs.uz/uzkr/post/zamonavijkonstitutsionalizm-millij-va-khorizhij-tazhriba>
5. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi milliy qonunlar bazasi, Adliya vazirligi sayti.
6. www.minjust.uz – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy sayti.
7. www.uza.uz – O'zbekiston milliy axborot agentligi.
8. www.pfru.uz – Respublika tibbiy ijtimoiy ekspertiza inspeksiyasi.
9. file:///C:/Users/yuldashev_sh/Downloads/ZDPP2206.pdf
10. file:///C:/Users/yuldashev_sh/Downloads/yangi-o-zbekiston-taraqqiyot-strategiyasida-jamiyat-barqarorligini-ta-minlashning-ijtimoiy-omillari.pdf